

Ausiàs Marc era un poeta enamorat. El seu jo poètic no reconeix més vida que la de l'amor, l'amor per la dama, pel lliur entre cards. Però, a l'hora de formular-lo, la passió eròtica no li va ser suficient, contra allò que molts poetes es limiten a fer, encara ara. Per poder escriure uns versos tan pensats, encertats i encisadors, únics en la literatura catalana del seu temps, i de tots els temps, li va caldre sentir un segon amor, ben diferent, l'amor per la literatura antiga, l'amor pels clàssics.

Per primera vegada en la història de la filologia, una edició comentada d'Ausiàs Marc demostra que el poeta va apassionar-se pels clàssics i que va utilitzar-los a cor què vols. Els filòlegs Francesc J. Gómez i Josep Pujol han identificat els autors que s'amaguen darrere dels seus 33 poemes més coneguts –la majoria, popularitzats gràcies a Raimon–: d'Ovidi a Sèneca, de la literatura sagrada a la filosòfica. En l'antologia *Per haver d'amor vida*, publicada per l'Editorial Barcino a la col·lecció divulgativa "Biblioteca Barcino" –el títol és un vers del poema "Així com cell qui desitja vianda"–, fan una aportació de primer ordre al coneixement de la figura i l'obra de Marc.

Lola Badia va ser la primera estudiosa –a principi dels 80– a cridar l'atenció sobre els referents de Marc, en concret Ovidi, camí que va seguir un segon filòleg, Jaume Torró. Ovidi ja és elogiat per Marc, i no és un poeta a qui agradi d'exhibir lectures. A més d'Ovidi, Marc esmenta excepcionalment Dant, autor que també deixa petja en la seva obra.

Lola Badia i Jaume Torró van ser formats, com Marc, en el coneixement dels clàssics –cosa que es perd–, i per això els va ser relativament fàcil de detectar Ovidi en Marc.

També ha estat determinant, a l'hora de considerar la importància del coneixement dels clàssics en vida de Marc, l'estudi de Tomàs Martínez Romero sobre les traduccions i recepcions de Sèneca a l'època medieval.

Se sabia de feia temps, per exemple, que el "bullirà el mar com la cassola en forn" del poema "Veles e vents" és present a la Bíblia –"farà bullir el mar pregon com una olla"–, però ara Francesc J. Gómez i Josep Pujol poden aportar, advertits per la crida de Lola

L'amor secret d'Ausiàs Marc pels clàssics

Josep Pujol, Francesc J. Gómez i Carles Duarte, director de la Fundació Lluís Carulla, parlen de l'antologia d'Ausiàs Marc *Per haver d'amor vida*, publicada per l'Editorial Barcino.

Aparentment, és una antologia divulgativa més d'Ausiàs Marc. Però és un pas molt important en el coneixement de la figura i l'obra del poeta, atès que s'hi exposen les fonts de 33 poemes. El pas l'han fet Francesc J. Gómez i Josep Pujol.

Badia i Jaume Torró, que Marc s'hauria pogut inspirar en Ovidi, atès que la metàfora apareix en dues obres seves, les *Heroides* i les *Metamorfosis*. "Veles e vents" és un dels poemes més deutors d'Ovidi, demostren Gómez i Pujol, si bé també s'hi adverteix la presència de Lucà, Sèneca, Virgili i Boeci.

Ausiàs Marc, consideren els dos filòlegs, tracta de tu a tu les veus poètiques del passat i la imitació dels clàssics la fa sense una ombra de pedanteria llibresca, a diferència del marquès de Santillana o Juan de Mena. Per això s'ha trigat tant a detectar el deute de Marc amb els antics, perquè era un amor secret.

Es dibuixa, així, un nou Marc allunyat de la visió romàntica del poeta solitari; apareix un poeta més savi, més culte.

Ara és un Marc cortesà que té un públic exigent, format també en la lectura dels clàssics, bé en llatí, bé a través de les traduccions.

No oblidem que Marc va viure a la cort ducal de Gandia i la reial d'Alfons el Magnànim. Això li va permetre, consideren els dos filòlegs, de deixar enre-re l'occitanisme lingüístic i de practicar una lírica amorosa que modernitzava la tradició trobadoresca, integrant-hi els instruments escolàstics per a l'anàlisi de la passió, i les novetats literàries que s'havien imposat en la societat cortesana del segle XV.

Dotat d'un coneixement sòlid de la retòrica i també de la poesia llatina, extremà la vivència de l'amor en forma d'exaltació contemplativa o d'experiència tràgica i conflictiva de la passió, i convertí alguns motius de la tradició en veritables motors de la indagació dels estats psicològics de l'enamorat.

Perquè, en Marc, l'amor no és simple erotisme. L'amor és l'experiència i la idea que incardina els problemes fonamentals de la condició humana: el desig del plaer, l'esperança de la felicitat i la por de perdre'ls o de no obtenir-los mai; el conflicte entre la carn i l'esperit, entre la sensualitat i la voluntat, entre

la voluntat i la raó; el sacrifici, el risc, la incertesa, l'exaltació, la frustració, la desolació, la mort.

Marc mesura el valor d'un home amb l'amor, i l'amor el fa mediocre o heroi, bèstia o àngel. L'amor, conclouen, és, en definitiva, una metàfora de la vida moral en el sentit més peremptori de la paraula.

Dels clàssics, Marc n'obté el model retòric, com demostren en l'anàlisi de "Veles e vents". I de l'escolàstica, n'obté els recursos conceptuals. D'aquesta manera, el seu jo enamorat pot bastir un ideal contemplatiu i heroic, sòlidament fonamentat en les categories científiques, ètiques i estètiques del segle XV. En definitiva, assumir i potenciar els valors ètics i retòrics que el dolor amorós havia adquirit en la tradició lírica.

El camí es dibuixa més bé. L'estudi de la formació cultural de Marc que presenta el volum de la Barcino també permet d'entendre més bé el camí que va seguir en la recerca d'una llengua literària basada en la llengua vulgar, el camí gràcies al qual va poder trencar amb la poesia trobadoresca occitana i amb el virtuosisme.

Marc va poar del llenguatge escolàstic, la prosa de les traduccions i la llengua poètica llatina d'Ovidi. Va crear un llenguatge poètic que assumia escolàstica i clàssics. Gràcies al llenguatge poètic que crea pot adoptar una lírica que s'ofereix al lector com una efusió sentimental sense artificis, com l'anàlisi descarnada d'una psicologia convulsa. Una lírica depurada de refinaments convencionals, a la recerca de la precisió conceptual i de l'eficàcia expressiva.

Gràcies a l'anàlisi de les fonts de Marc, el poeta apareix situat de ple en la seva època, en el moment cultural en què va viure. I les seves paraules poden recuperar, amb les nombroses i inèdites anotacions dels dos filòlegs, el sentit que tenien quan el poeta les va utilitzar, el sentit que tenien quan els seus destinataris les llegien.

La identificació de les fonts, a més d'oferir noves interpretacions d'alguns poemes, noves lectures, finalment obre una finestra a la cambra d'estudi del poeta, consideren els dos filòlegs. Hi podem veure com construïa el poema. L'antologia és, per tant, una finestra a la complicitat entre el poeta i els lectors.

Lluís Bonada

Trossos i mossos

Alfons Llorenç

Campanar

Les campanes foren veus divines, símbol de la crida i la lloança a Déu. Per això, es bategen i consagren amb aigua beneïda i sants olis. La campana gran de l'església mare fou cristianada el 29 de setembre de 1418, fa 590 anys, i hom li va posar el nom del sant del dia, Miquel, i per això "lo Campanar Nou" de la seu va prendre la denominació de *Miquelet*. Tingué uns padrins d'altura: el duc de Gandia i la reina Margalida, vídua de Martí l'Humà. La van fondre a la plaça de l'Almoina per encàrrec del ministeri foral de foment,

la Junta de Murs e Valls, però amb la concòrdia i el finançament a parts iguals dels tres braços de les Corts. Amb això, quedava palès el caràcter ciutadà, civil, de la mesura del temps, feta per la campana de les hores, que ha presidit i compassat la vida ciutadana, i la del país, des del seu centre, com un melic *-onphalos-* del món i des dalt d'un eix *-axis-* del món.

El campanar nou fou la clau en el sistema de defensa -Sant Miquel heretà les funcions dels vells déus guerrers- de la Generalitat de l'autodeterminació. Amb un imaginatiu codi de senyals, el País Valencià, de dalt a baix, quedava connectat i protegit. Cada migjorn una *fumada* indicava normalitat; dues, *moros a la costa*; i si es llançaven a terra ja havien desembarcat. Igualment, de nit, a l'*oració del vespre*, s'encenien *falles* (foguertes) dalt el Miquelet, "perquè tothom sia prestament avisat e apercebit" i responien totes les torres de vigia,

Catedral de València amb el Miquelet al fons.

donant novetats. Si els senyals eren d'alarma, els ciutadans s'apressaven a defensar la terra. No és, doncs, un simple campanar eclesiàstic, és la torre del l'homenatge, senyera, emblema del regne independent de València. Però ara, superat, amagat, desdenyat, humiliat per estantissos edificis que el miren per damunt del muscle, ha estat convertit en estela mortuòria d'un poble sobirà.

Periodista